

УДК 631.1+620.92

В. В. Ємець,

к. е. н., керівник напрямку Сталого розвитку та "зеленої економіки", ТОВ "МАК-ЦІНИ"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8747-2961>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.2.76

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВІДНОВЛЕННЯ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

V. Yemets,

PhD in Economics, Chief of sustainable economy and "green economy" direction, "MAK-PRICES" LLC

THE DEVELOPMENT OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX AND ALTERNATIVE ENERGY AS PROMISING DIRECTIONS FOR THE RECOVERY OF THE BLACK SEA REGION IN THE POST-WAR PERIOD

У статті досліджено потенціал Причорноморського регіону України у частині розвитку сектору АПК та альтернативної енергетики у повоєнний період. Зокрема, з'ясовано з якими труднощами буде пов'язане відновлення сільськогосподарського виробництва регіону по закінченню війни, з'ясовано напрямки господарювання найбільш перспективні для регіону, запропоновано заходи для майбутньої стратегії відновлення регіону.

Крім того, у статті йдеться про те, що розвиток АПК має безпосередній зв'язок зі зниженням енергодефіцитності регіону — проблеми, яка потребує не відкладного вирішення. Робиться акцент на перспективності розвитку альтернативної енергетики у регіоні. Приводяться дані, які свідчать про потенціал регіону у цій царині. Також, стаття містить елементи до системного підходу розвитку альтернативної енергетики у Причорноморському регіону у повоєнний період.

The article examines the potential of the Black Sea region of Ukraine in terms of the development of the agricultural sector and alternative energy in the post-war period. In particular, it has been clarified what difficulties will be associated with the restoration of agricultural production in the region after the end of the war, the directions of management that are most promising for the region have been clarified, measures for the future strategy of the region's restoration have been proposed. During the post-war period, the agro-industrial complex of the Black Sea region can become a driving force for powerful economic growth. This will be facilitated by the positive external market situation in the world markets of agar products, which has been observed during at least the last decade. The improvement of access to the EU market after the signing of the Association Agreement with the EU, as well as the expected accession of Ukraine to the EU, forms a sustainable trend towards further growth in demand for food produced in Ukraine, creates new opportunities for production growth and expansion of agricultural exports from Ukraine.

In addition, the article states that the development of agro-industrial complex is directly related to the reduction of the region's energy deficit — a problem that requires an urgent solution. Emphasis is placed on the prospects for the development of alternative energy in the region. Data are presented that testify to the region's potential in this area. Also, the article contains elements of a systemic approach to the development of alternative energy in the Black Sea region in the post-war period.

Rational use of the conditions and resources existing in the region is important. For the Ukrainian south, it is a seaside location that will allow not only to connect individual communities, but also to develop new areas of economic activity, such as: agrarian and green tourism, solar and wind energy, coastal shipping, logistics along the Danube and Dnipro transport corridors, reindustrialization of old industrial regions. Solving the problem of energy supply of the Black Sea region is an important component of increasing the investment attractiveness of the seaside region, dynamic growth of the basic sectors of the economy and sustainable development.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, альтернативна енергетика, Причорноморський регіон.

Key words: agro-industrial complex, alternative energy, Black Sea region.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Стратегія повоєнного відновлення України, вже у найближчій перспективі, буде однією з найактуальніших, якщо не найактуальнішою проблемою вітчизняної науки. Ця стаття є "нарисом" одного з багатьох компонентів Стратегії повоєнного відновлення України, а саме, компонентом, який стосується розвитку АПК та альтернативної енергетики одного з найбільш постраждалого від війни Причорноморського регіону.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями розвитку приморських територій України займалися такі вчені, як: Марова С.Ф. та Голтвенко О.В., які досліджували аспекти інноваційного розвитку приморських територій [5]; Волосяк М.В. та Жигалкін Ю.О., які досліджували політики розвитку приморських територій [2]; Горбаченко С.А. — вчений досліджував удосконалення функціонування господарських механізмів в межах морегосподарського комплексу України [3]; Деркач Т.В. — запропонував просторово-функціональний підхід до типологізації приморських регіонів [4] та інші вчені.

Питаннями розвитку сектору АПК та альтернативної енергетики в Україні займалась та займається велика кількість вчених в Україні. Зокрема, варто відзначити наукові напрацювання української вченої Матросової Л.М., яка вивчала напрямки підвищення конкурентоспроможності та ефективності українського АПК [6], потужні напрацювання у царині розвитку АПК України є у В. Бондаренка та Я. Гонтарука [1]. Дослідженням питань розвитку альтернативної енергетики в Україні займалися такі українські вчені, як: Придятько І.В., Колларов О.Ю., Кардаш Д.О., Тютюнник Н.А. [7] та інші вчені.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Ціллю даної статті є дослідження передумов, що склались у Причорноморському регіоні України у контексті перспективного розгортання заходів по відновленню сектору АПК та альтернативної енергетики у повоєнний період. Крім цього, у статті переслідується ціль забезпечення формування основних напрямків відновлення сектору АПК та альтернативної енергетики у повоєнний період у визначеному регіоні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі агропромисловий комплекс є основним драйвером розвитку усієї економіки України. Високий агровиробничий та експортний потенціал Причорномор'я зумовлений наявністю значних земельних ресурсів з високою родючістю та біологічних ресурсів моря, лиманів, великих річок, ресурсів біосфери. Тут, провідними галузями сільськогосподарства є:

- зернове господарство;
- вирощування соняшнику та ріпаку;
- овочівництво;
- виноградарство;
- садівництво.

Овочівництво та садівництво активно розвивається навколо великих великих міст та центрів консервної промисловості. В Бессарабії розвинуте хмелярство. Серед галузей тваринництва найбільш розвинені скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство, значне місце займає риболовство. До повномасштабного вторгнення РФ на сільськогосподарській ресурсній базі Причорномор'я в регіоні активно розвивалась харчова промисловість. Наприклад, у Миколаївській області її частка перевищувала 28% в загальному обсязі промислового виробництва. Особливе значення для регіону мали і мають виноробна, рибна, плодоовоче-консервна, м'ясна, молочна, олійно-жирова промисловість. Бессарабія — традиційна область виноградарства та виноробства. Після анексії Криму та окупації частини Херсонської обл., Бессарабія стала основним центром виноградарства та виноробства в Україні. На сьогоднішній день в Одеській області зосереджено понад 60% виноробства України [10]. Регіон займає перше місце за виробництвом плодоовочевих консервів в Україні. Найбільші плодоовочеконсервні комбінати розміщені в Ізмаїлі, Одесі. Рибопереробний комплекс використовує ресурси Чорноморського басейну. Центрами рибної і рибоконсервної промисловості є Херсон, Очаків, Одеса, Ізмаїл, Білгород-Дністровський (до російської окупації в цей список також входили Бердянськ, Маріуполь, Генічеськ).

Основні проблеми, які будуть чинити негативний вплив на конкурентоспроможність аграрного сектору у Причорноморському регіоні у повоєнний період і які потребуватимуть першочергового вирішення наступні:

— проблема енергозабезпечення та якісного водопостачання і водовідведення особливо гостра для Бессарабії, що пов'язано з відсутн-

істю власних енергогенеруючих потужностей (енергію отримують з Молдови) та низьким рівнем централізованого водопостачання, газифікації. Високий рівень мінералізації місцевих природних водних джерел Бессарабії робить їх в багатьох випадках непридатними для водокористувачів питного водопостачання, зрошування, рибного господарства, рекреації. Це знижує інвестиційну привабливість цих територій та негативно впливає на подальший розвиток АПК. Зрошення високомінералізованими водами знижує родючість ґрунтів, призводить до втрати природних нерестовищ риб;

— незадовільний стан транспортної інфраструктури, в першу чергу автомобільних доріг, особливо в місцях де мали місце бойові дії, відсутність належного транспортного сполучення населених пунктів з дорогами республіканського та загальнодержавного значення призводить до певної ізоляції окремих територій (особливо характерно для Бессарабії) від промислових центрів та збільшує транзакційні витрати аграрних виробників. Недостатнє забезпечення потужностями та інфраструктурою для зберігання, постачання і реалізації сільськогосподарської продукції та обслуговування експорту обмежує можливості для ефективного ціноутворення на ринку та уникнення сезонних цінових коливань, збільшує транзакційні витрати експортерів у приморських територіях;

— критична зношеність основних виробничих фондів та систем зрошування с/г угідь. Рівень зношеності сільськогосподарської техніки становить 60-80% [8] що знижує ефективність використання зрошуваних земель та негативно впливає на показники виробництва основних видів аграрної продукції;

— брак інвестицій (ще до повномасштабного вторгнення РФ, рівень інвестицій в основний капітал аграрного сектору був обмежений, війна ще більше загострить цю проблему). Відповідно у повоєнний період слід очікувати гостру потребу у інвестиційних ресурсах, зокрема, у Причорноморському регіоні України. Традиційно в Україні інвестиційні ресурси аграрного сектору формуються головним чином за рахунок власних коштів підприємств, перш за все, амортизаційні відрахування. Довгострокове кредитування агропромислового комплексу незначне;

— організація та структура агробізнесу: виробництво значної частини сільськогосподарської продукції у господарствах населення, які не здатні забезпечити належний рівень якості для постачання на зовнішні ринки.

— низька диверсифікація аграрного експорту: в структурі експорту переважають товари з низьким рівнем переробки та доданої вартості (зернові культури, насіння соняшнику та рослинні олії, шкіряна сировина), тоді як частка готових харчових продуктів залишається незначною. Крім того, у складі зернового експорту значною є частка пшениці, ячменю та кукурудзи низьких сортів, що призводить до значних втрат виробників та країни в цілому.

— занепад галузі рибного господарства, у якій зайнята значна кількість населення, що зумовлене обмеженнями у проведенні господарської діяльності через бойові дії, що погіршує раніше сформовані проблеми галузі пов'язані з старінням риболовецького флоту, зменшенням популяції морських ресурсів, неефективним транскордонним управлінням промислом рибних ресурсів, перебуванням значної частини рибного ринку в тіні;

— низька конкурентоспроможність підприємств переробної сфери аграрного сектору та невідповідність українських та міжнародних стандартів якості — значно обмежує і обмежуватиме експортний потенціал готової харчової продукції з України;

— зниження родючості земель внаслідок недостатніх природоохоронних та агротехнічних заходів у землекористуванні;

— зниження територій придатних для с/г через бойові дії;

— неефективна державна політика, що гальмує розвиток сектору та зростання експорту — недофінансування та невиконання державних програм та угод регіонального розвитку, що спостерігалось до початку повномасштабного вторгнення і РФ і буде мати свої наслідки у повоєнний період.

Разом з тим, у повоєнний період АПК Причорноморського регіону може стати рушійною силою для потужного економічного зростання. Цьому сприятиме позитивна зовнішня кон'юнктура ринку на світових ринках аграрної продукції, яка спостерігається у продовж, щонайменше, останнього десятиріччя. Покращення доступу на ринок ЄС після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, а також очікуваний вступ України до ЄС формує стійку тенденцію до подальшого зростання попиту на продовольство вироблене в Україні, створює нові можливості для зростання виробництва та розширення аграрного експорту з України. При цьому Причорноморський регіон має найбільш сприятливі умови та конкурентні переваги для розширення такого експорту, а саме: приваб-

ливе географічне положення регіону розвинене портове господарство та транспортні коридори. Однак приморські території у продовж останніх 30 років не використовували свій потенціал на повну. Для зміни цієї ситуації необхідним є поглиблений розвиток АПК у повоєнний період. Це у свою чергу буде призводити до зростання внутрішнього інвестиційного попиту на продукцію місцевих промислових підприємств — розбудову інфраструктури (складських приміщень, елеваторів, ферм, переробних цехів), виробництво машин та обладнання для забезпечення виробництва та глибокої переробки аграрної продукції, виробництво біодобрив; засобів захисту рослин і тварин, виробництво упаковки, ін.

Основним напрямком розвитку та підвищення конкурентоздатності сектору АПК в Причорноморському регіоні у повоєнний період буде розвиток транспортної інфраструктури, покращення енерго- та водопостачання, розширення виробництв з високою доданою вартістю. Очікується, що основною конкурентною перевагою регіону залишиться постачання сировини та сільськогосподарських продуктів з низьким рівнем переробки (зерна, насіння олійних культур, рослинних олій і борошна). Для цього напрямку важливо забезпечити збільшення частки високосортної пшениці, кукурудзи та ячменю, забезпечити удосконалення процедур моніторингу та тестування експорту зерна та насіння олійних культур, гармонізацію стандартів щодо визначення сортів зернових.

Однак основний потенціал сектору АПК у регіоні пов'язаний з виробництвом та експортом продукції із високим рівнем переробки та доданої вартості, що дозволить збільшити доходи підприємств та збільшити внесок АПК в економічний розвиток регіону. Вищий ступінь переробки потребує від виробників та експортерів виконання вимог харчової безпеки та якості на основних ринках збуту.

Для надання імпульсу до швидкого піднесення у АПК у повоєнний період важливим буде стимулювання сільськогосподарської кооперації середнього та малого бізнесу у секторі, розвиток приватних та кооперативних підприємств у сфері агросервісу, переробки і збуту продукції, створення агропромислових кластерів на основі сировинної бази регіону. Заходи на місцевому рівні — створення фермерських рад при місцевих органах виконавчої влади. На національному рівні — внесення змін в законодавство щодо статусу та оподаткування діяльності кооперативів.

Одночасно важливим напрямком буде подальший розвиток великотоварних підприємств, зокрема, вертикально інтегрованих холдингів, які займаються виробництвом та збутом продукції і контролюють повний ланцюг створення вартості, особливо в цукровій галузі, свинарстві та птахівництві.

Надважливим кроком до розвитку АПК регіону буде: стимулювання створення сучасної інфраструктури аграрних ринків — оптових ринків, торгових домів, розвиток біржової торгівлі. Сприяння експорту — створення акредитованих за міжнародними стандартами центрів сертифікації продукції АПК, на національному рівні — проведення гармонізації державних стандартів щодо с/г та харчової продукції зі стандартами ЄС; розвиток та залучення інвестицій у впровадження сучасних технологій зберігання сільськогосподарської продукції; запровадження інноваційних матеріалів, технологій та обладнання для фасування, пакування і маркування продуктів харчування та напоїв; розбудову фізичної інфраструктури, елеваторів, перевалочних потужностей у портах регіону. Збільшення потужностей та підвищення якості цих послуг буде сприяти зниженню транзакційних та маркетингових витрат експортерів та загальному підвищенню конкурентоздатності аграрної продукції на зовнішніх ринках.

Для розвитку овочівництва та садівництва важливим є створення потужностей для зберігання і переробки овочів: будівництво нових та реконструкція старих овочесховищ, сприяння створенню нових виробничих потужностей з переробки плодоовочевої продукції.

Окремо слід згадати про розвиток традиційних, але дещо занедбаних на сучасному етапі напрямків АПК, що можуть сприяти швидкому відновленню Причорноморського регіону у повоєнний період, зокрема:

— розвиток рибного господарства: створення рибальсько-відтворювальних комплексів, удосконалення контролю за використанням водних біоресурсів відповідно до міжнародних правових норм, розвиток транскордонної співпраці у сфері рибальства;

— розвиток аква- і марикультури, що буде сприяти підвищенню рівня зайнятості та доходності населення у малих приморських населених пунктах, прибережних районах: створення морських ферм та промислове розведення та вирощування морських водних живих ресурсів (молюски, мідії, рапани, креветки, водорості, ін);

— розвиток каналів, що з'єднують придунайські водосховища з Дунаєм, пристроями для затримки риби; проведення рибоводно-меліоративних робіт на придунайських водоймах Одеської області;

— подальше проведення кластеризації у сфері аква- та марикультури. Для цього на законодавчому рівні необхідно вирішити питання формування рибогосподарських кластерів, організації та функціонування аква- та марикультури;

— державна підтримка виноробної промисловості, просування та сертифікації продукції на міжнародних ринках, сприяння кластеризації у ланцюгу: виноградарство — виноробство — винний туризм;

— виробництво екологічно чистих харчових продуктів та продуктів з високими оздоровчими властивостями з овочевих та зернових культур;

— розвиток зрошувального землеробства, запровадження нових ресурсозберігаючих технологій зрошення, в т.ч. крапельне зрошення та ін.

Тісно зв'язаними з розвитком АПК (як економічного ядра Причорноморського регіону) є аспекти сталого розвитку та "зеленої" економіки.

Під сталим розвитком прийнято розуміти гармонізацію економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки. Важливим є раціональне використання тих умов та ресурсів, що існують в регіоні. Для українського півдня — це приморське розташування, що дозволить не тільки зв'язати між собою окремі громади, але й розвинути нові напрямки господарської діяльності, такі як: аграрний та зелений туризм, сонячна та вітрова енергетика, каботажне судноплавство, логістика транспортними коридорами Дунай і Дніпро, реіндустріалізація старопромислових регіонів.

Вирішення проблеми енергетичного забезпечення Причорноморського регіону є важливою складовою підвищення інвестиційної привабливості приморського регіону, динамічного зростання базових секторів економіки (включаючи АПК) та сталого розвитку. Нагальною проблемою є забезпечення приморських територій електроенергією. Дефіцит енергогенеруючих потужностей, як було відзначено вище, у повоєнний період, буде серйозним стримуючим фактором для економічного розвитку території регіону.

Найбільш енергозалежною серед приморських областей є Одеська область, яка виробляє за рахунок власних генеруючих потужностей лише 5% електроенергії на Одеській теплоелектроцентралі. Близько 80% електроспоживання

в Одеській області забезпечує розташована в Миколаївській області Південноукраїнська АЕС, а решта 15% надходить з Молдови [9]. Найбільш гостро проблему енергопостачання відчуває Бессарабія, яка повністю залежить від поставок електроенергії з Молдовської ДРЕС, розташованої у невизнаному Придністров'ї, що є загрозою національної безпеки в умовах збройного конфлікту.

Забезпечення регіону електроенергією нестабільне, є великі ризики припинення поставок електроенергії через можливі збої в роботі Придністровських і Молдовських енергогенеруючих потужностей.

Збільшення енергетичної самодостатності південного регіону може бути забезпечено за рахунок розвитку енергетики з відновлювальних джерел. Приморські регіони, розташовані вздовж узбережжя Азовського та Чорного морів, мають найбільший потенціал для розвитку відновлювальної енергетики — сонячної, вітрової та біоенергії. Розвиток відновлювальної енергетики в регіоні дозволить регіону отримувати екологічно чисту електроенергію, підвищити надійність енергопостачання, понизити шкідливу дію на довкілля, вирішити соціальні проблеми (створення нових робочих місць). Зокрема, перспективними є розвиток таких видів відновлювальної енергетики:

- приморські області України є найперспективнішими регіонами країни для розвитку сонячної енергетики, причому найбільший потенціал виробництва сонячної енергетики має найбільш енергозалежний Одеський регіон, в якій середньорічна кількість сумарної сонячної радіації досягає 1350 кВт год/м² на 1 м² поверхні. Сонячна енергетика, до повномасштабного вторгнення РФ, динамічно розвивалася останніми роками в південному регіоні. Найбільше проєктів сонячної енергетики України сконцентровано у Миколаївській та Херсонській областях;

- найвищий вітроенергетичний потенціал в Україні має узбережжя Чорного та Азовського морів. Протягом останніх років, до повномасштабного вторгнення РФ, в більшості приморських областей будуються десятки ВЕС, найбільше — у Миколаївській і Херсонській областях. Порівняно з іншими приморськими регіонами вітрова енергетика в Одеській області поки що не отримала достатнього розвитку, проте перспективними виглядають проєкти в Овідіопольському і Татарбунарському районах;

- Причорноморський регіон характеризується високим потенціалом біоенергетики на

основі відходів сільського господарства (тваринництва та сільськогосподарських рослин), біомаси заплавних зон, очерету тощо. Серед приморських областей, до повномасштабного вторгнення РФ, найбільший потенціал біомаси мала Одеська область (0,63 Мтне), Запорізька (0,42 Мтне) і Донецька (0,45 Мтне) області. Також значні ресурси біомаси є у Миколаївській (0,41 Мтне) та Херсонській (0,33 Мтне) областях [до повномасштабного вторгнення РФ, найбільший потенціал біомаси мала Одеська область (0,64 Мтне), Запорізька (0,44 Мтне) і Донецька (0,43 Мтне) області. Також значні ресурси біомаси є у Миколаївській (0,40 Мтне) та Херсонській (0,32 Мтне)].

Основні перспективні напрямки біоенергетики в регіоні: виробництво пелет з соломи, подрібнення відходів деревини для використання в котельнях житлових будинків замість вугілля; використання локальних цехів по переробці біомаси для виробництва біогазу; вирощування озимого рапсу, з якого виготовляється дизельне біопаливо, вирощування ріпаку та цукрового буряку для одержання біопалива. До повномасштабного вторгнення РФ такі заводи з виробництва біопалива успішно функціонували в Одесі, Іллічівську, Ізмаїлі, Роздільній, Саврані, Кодимі, Тарутині та інших населених пунктах Одещини. Одеська, Миколаївська і Херсонська області були основними виробниками озимого рапсу, з якого виготовлялось дизельне біопаливо. Одним з основних природних ресурсів рослинницької біомаси у Бессарабії є очерет — дельта Дунаю має найбільші очеретяні плантації у світі. До середини минулого сторіччя мешканці сіл, розташованих уздовж Дунаю та в дельті річки, активно використовували очерет для опалення помешкань.

Інші напрямки альтернативної енергетики включають:

- використання геотермальної енергії. Причорноморські регіони володіють значною кількістю ресурсів для використання геотермальної енергії з метою електро— та теплопостачання. Найбільш перспективними районами в регіоні для цього є Донецька та Запорізька області;

- освоєння газогідратів на українському шельфі Чорного моря — отримання природного газу із газогідратів. У листопаді 1993 році Урядом України було прийнято постанову № 938 про виконання програми "Газогідрати Чорного моря", в якій був передбачений великий обсяг геологічної розвідки і робіт зі створення технологій і газовидобувних комплексів

для видобутку метану із газогідратів Чорного моря. Однак через брак бюджетних коштів ця програма не була реалізована.

В цілому, розвиток відновлювальної енергетики в Причорноморському регіоні у повоєнний період потребуватиме системного підходу, який має передбачати:

- запровадження в регіоні пілотного проєкту з розвитку альтернативної енергетики, який би органічно поєднувався з програмами промислової реіндустріалізації, розвитку АПК та рекреаційного комплексу;

- інвентаризацію потенціалу регіону з генерації електроенергії з альтернативних джерел, зокрема проведення експертної оцінки щодо доцільності розміщення потужностей з генерації електроенергії з врахуванням проєктних можливостей таких потужностей та необхідності у забезпеченні електроенергії в окремих зонах Причорноморського регіону. Наприклад, виробництво сонячної електроенергії зорієнтовано, в першу чергу, на невеликих споживачів і навпаки виробництво термальної енергії тяжіє до більш потужних споживачів;

- взаємодію у формі приватного-державного партнерства в сфері енергетики, що пов'язано з особливостями функціонування деяких видів потужностей з виробництва альтернативної енергетики. Відомо, що сонячна енергія або енергія вітру не може бути накопичена у значних кількостях, і її виробництво і, відповідно, використання можливе лише в умовах, коли сонячні промені сягають поверхні землі або віє вітер, який обертає турбіну. У зв'язку з цим, для забезпечення сталості подачі електроенергії до споживачів виробники енергії із альтернативних джерел мають координувати свої зусилля із Об'єднаною енергосистемою України;

- державне стимулювання через запровадження довготривалих податкових канікул для підприємств, що експлуатують потужності з виробництва альтернативної енергетики, відкриття спеціалізованого технопарку в регіону, впровадження спеціальних умов для ввезення окремих елементів для створення потужностей в Україні;

- локалізація виробництва сонячних панелей, а також нарощення виробництва палива для альтернативної енергетики (торф, горючі сланці, палети та ін);

- стимулювання використання біогазу в опаленні агропромислових приміщень, для чого необхідним є забезпечення впровадження відповідної технології. Додатковим стимулом для розвитку біогазової енергетики могло б стати запровадження екологічного збору за утилізацію відходів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Причорноморський регіон є одним з найбільш перспективних в економічному сенсі серед територій України. Вихід до моря, географічне розміщення, кліматичні умови, промисловий та аграрний розвиток формують потужні передумови для відновлення регіону у повоєнний період. І такі сектори, як АПК і альтернативна енергетика є серед найбільш перспективних галузей майбутнього відновлення. Але для розкриття цього потенціалу необхідним буде проведення суттєвих структурних змін, залучення потужного фінансового, виробничого, технологічного та людського ресурсу.

Проблематика повоєнного відновлення економіки України має теоретичні та практичні складові, є багатовимірною та мультигалузевою, що відкриває можливості для численних подальших розвідок у даному напрямі.

Література:

1. Бондаренко В., Гонтарук Я. Аналіз стану та перспектив АПК України. Проблеми і перспективи економіки та управління. № 2 (26). 2021. С. 86—98.
2. Волосяк М.В., Жигалкін Ю.О. Державна політика регіонального розвитку приморських територій. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Випуск 253. 2015. С. 83—87.
3. Горбаченко С.А. Морегосподарський комплекс України: просторові аспекти розвитку. Приазовський економічний вісник. Випуск 4 (15). 2019. С. 43—47.
4. Деркач Т.В. Просторово-функціональний підхід у типологізації приморських регіонів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 19. 2018. С. 119—122.
5. Марова С.Ф., Голтвенко О.В. Шляхи управління інноваційним розвитком приморських територій як соціо-еколого-економічних систем. Інвестиції: практик та досвід. № 5. 2019. С. 80—84.
6. Матросова Л.М. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України як напрям підвищення конкурентоспроможності економіки. Інфраструктура ринку. Випуск 42. 2020. С. 83—90.
7. Придятько І.В., Колларов О.Ю., Кардаш Д.О., Тютюнник Н.А. Розвиток альтернативної енергетики України в контексті забезпечення енергетичної та екологічної безпеки

держави. Наукові праці ДонНТУ. № 2 (23). 2020. С. 87—91.

8. Меліоративні системи в Україні зношені на понад 80% — Лещенко. Сайт LandLord. URL: <https://landlord.ua/news/meliorativni-systemy-v-ukraini-znosheni-na-ponad-80-leshchenko/>

9. Молдова пропонує стабілізувати енергосистему України за рахунок генеруючих потужностей Придністров'я. Сайт ЮгToday. URL: <https://yug.today/moldova-proponuie-stabilizuvaty-enerhosystemu-ukrainy-za-rakhunok-heneruiuchykh-potuzhnostey-prydnistrov-ia/>

10. На Одещині зосереджено понад 60% виноробства України. Сайт Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/548063-na-odesini-zoseredzeno-ponad-60-vinorobstva-ukraini/>

References:

1. Bondarenko, V. and Hontaruk, Ya. (2021), "Analysis of the state and prospects of the development of agriculture of Ukraine", Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia, vol. 2 (26), pp. 86—98.

2. Volosyuk, M.V. and Zhigalkin, Y.O. (2015), "State policy of regional development of coastal territories", Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylians'ka akademiia", vol. 253, pp. 83—87.

3. Horbachenko, S.A. (2019), "The maritime complex of Ukraine: spatial aspects of development", Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk, vol. 4 (15), pp. 43—47.

4. Derkach, T.V. (2018), "Space-functional approach in the typologization of the coastal regions", Naukovy visnyk Uzhhorods'koho natsional'nogo universytetu, vol. 19, pp. 119—122.

5. Marova, S.F. and Holtvenko, O.V. (2019), "Ways of management of innovative development of primary territories as socio-ecological and economic systems", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 5, pp. 80—84.

6. Matrosova, L.M. (2020), "The main problems of the development of the agricultural complex of Ukraine as the direction of the increasing of the economy's competitiveness", Infrastruktura rynku, vol. 42, pp. 83—90.

7. Prydat'ko, I.V. Kollarov, O.Yu. Kar-dash, D.O. and Tiutiunnyk, N.L. (2020), "Development of alternative energy of Ukraine in the context of energy and environmental security of the state", Naukovi pratsi DonNTU, vol. 2 (23), pp. 87—91.

8. LandLord (2022), "Reclamation systems in Ukraine are worn out by more than 80% —

Leshchenko", available at: <https://landlord.ua/news/meliorativni-systemy-v-ukraini-znosheni-na-ponad-80-leshchenko/> (Accessed 05 Jan 2024).

9. YugToday (2022), "Moldova offers to stabilize the energy system of Ukraine at the expense of Transnistria's generating capacity", available at: <https://yug.today/moldova-proponuie-stabilizuvaty-enerhosystemu-ukrainy-za-rakhunok-heneruiuchykh-potuzhnostey-prydnistrov-ia/> (Accessed 05 Jan 2024).

10. Suspil'ne Novyny (2023), "Over 60% of Ukraine's wine production is concentrated in Odesa", available at: <https://suspilne.media/548063-na-odesini-zoseredzeno-ponad-60-vinorobstva-ukraini/> (Accessed 05 Jan 2024).

Стаття надійшла до редакції 13.01.2024 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292